

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

BS ./ riksåklagaren ang. grov våldtäkt mot barn m.m.

(Svea hovrätts dom den 16 april 2018 i mål nr B 11734-17)

Högsta domstolen har förelagt riksåklagaren att yttra sig skriftligen över följande prövningstillstånd, vilket Högsta domstolen överväger att meddela.

”Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i frågan om – såsom domstolarna har funnit – den som förmår någon att genomföra en sexuell handling på sig själv och samtidigt följer händelseförloppet i realtid via internet kan dömas för våldtäkt (6 kap. 1 § brottsbalken) respektive våldtäkt mot barn (6 kap. 4 § brottsbalken).

Frågan om prövningstillstånd rörande målet i övrigt ska vila.”

Jag vill anföra följande i frågan om prövningstillstånd.

Min inställning till frågan om prövningstillstånd

Enligt min uppfattning vore det av stor vikt för ledning av rättstillämpningen med klargörande uttalanden beträffande frågan om, och i så fall under vilka omständigheter, en sexuell handling som genomförs på distans med hänsyn till kränkningens allvar ska anses vara jämförlig med samlag och därmed kunna föranleda straffansvar för våldtäkt enligt 6 kap. 1 § brottsbalken eller våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 § brottsbalken.

I förarbetena till nämnda lagrum anges inte uttryckligen att straffbestämmelserna om våldtäkt respektive våldtäkt mot barn ska omfatta sexuella handlingar på distans. Vad som anges är att en objektiv bedömning ska göras av om handlingen i varje enskilt fall typiskt sett innebär en sådan lika allvarlig kränkning som den som kan uppkomma vid ett påtvingat samlag samt att vid avgränsningen ska beaktas att våldtäktsbestämmelsen ska vara reserverad för de mest allvarliga sexuella kränkningarna. Som exempel på sexuella handlingar förutom samlag som omfattas av bestämmelserna anges bl.a. orala och anala samlag samt att föra in föremål, fingrar eller en knytnäve i en kvinnas underliv eller att föra in föremål eller fingrar i anus på en person. Av betydelse vid bedömningen ska enbart omständigheter kring den sexuella handlingen tillmätas relevans, såsom den sexuella handlingens varaktighet, om den varit förenad med smärta, sår eller annan kroppsskada samt om den i övrigt innehållit förödmjukande eller förnedrande inslag. Om den sexuella handlingen

riktas mot ett barn kan också vara av betydelse vid bedömningen av kränkningens allvar. Den kränkning som ett sexuellt övergrepp innebär kan därför vara att bedöma på olika sätt beroende på om offret är ett barn eller en vuxen person. (Prop. 2012/13:111 s. 111 f. och s. 114.)

Sexuella övergrepp på distans, ofta i realtid via webbkamera, är relativt vanligt förekommande och tenderar att öka i omfattning. Flera domstolar har vid prövningen funnit att sexuella handlingar som utförs direkt av gärningsmannen på målsäganden typiskt sett måste anses allvarligare än om de utförs av målsäganden själv efter uppmaning av gärningsmannen. Om den sexuella handlingen skett med en annan människa har sexuella handlingar som sker på distans i något fall bedömts som våldtäkt mot barn. (Se t.ex. Svea hovrätts domar den 8 mars 2017 i mål B 6666-16 och den 15 december 2017 i mål B 9189-17 samt Attunda tingsrätts dom den 14 mars 2018 i mål B 305-17.) Att tingsrätten och hovrätten i detta mål på samma underlag kommit till skilda slutsatser beträffande flertalet gärningar illustrerar också väl behovet av prejudikat.

Den 1 juli 2018 träder ändringar i straffbestämmelserna om våldtäkt och våldtäkt mot barn i kraft (prop. 2017/18:177, bet. 2017/18:JuU29, rskr. 2017/18:302, SFS 2018:618). När det gäller vilka sexuella handlingar som ska falla in under respektive bestämmelse innebär bestämmelsernas nya lydelse inte några förändringar samt kan tidigare praxis fortsätta att tillämpas (a. prop. s. 79). Vidare anges följande i propositionen (a. prop. s. 79 och s. 87).

Straffansvaret omfattar även situationer då genomförandet av samlaget eller den sexuella handlingen består i att personen, som inte deltar frivilligt, utför den sexuella handlingen på sig själv eller med någon annan än gärningsmannen. Det som avses är sådana övergrepp som sker utan kroppslig beröring från gärningsmannens sida. Sexualbrott kan alltså utföras på distans (jfr NJA 2015 s. 501). I nämnda rättsfall tog gärningsmannen del av övergreppet i realtid via webbkamera. Något krav på att den sexuella handlingen ska ha skett inför gärningsmannen uppställs dock inte i lagtexten. Det förhållande att ett övergrepp på distans dokumenteras är en omständighet som kan ha betydelse för vilken kränkning en sexuell handling innebär.

I detta mål aktualiseras olika typer av sexuella handlingar. Det gemensamma för dem är att de sker på distans och att BS i samtliga fall, utom ett, har följt händelseförloppet i realtid via webbkamera och styrt händelseförloppet genom löpande hot och/eller instruktioner. I ett fall har målsäganden utfört del av den sexuella handlingen utan att BS tagit del av händelseförloppet i realtid. Målsäganden har emellertid filmat händelseförloppet och BS har tagit del av filmen i nära anslutning till händelsen. I flertalet fall har den sexuella handlingen bestått i att målsäganden har fört in olika föremål i underlivet och i vissa av dessa fall även i munnen. I några fall har föremål förts in också i anus.

Graden av smärta har varierat i de olika fallen. I några fall har den sexuella handlingen utförts med hundar.

De faktorer hovrätten har lagt vikt vid när det gäller kränkningens allvar har varit om penetrationen skett med målsägandens egna fingrar eller med främmande föremål, de främmande föremålens beskaffenhet, den sexuella handlingens varaktighet, skaderisken, om handlingen inneburit smärta, om BS uttryckt sig nedsättande om målsäganden, om det funnits en betydande risk för att målsäganden kunde ha exponerats för andra personer, om BS i realtid följt händelseförloppet och om BS har dokumenterat de sexuella handlingarna i rörliga bilder.

Jag har i och för sig ingen erinran emot ett sådant prövningstillstånd som Högsta domstolen föreslagit. Ett prövningstillstånd som, med utgångspunkt i vad hovrätten funnit utrett, tar sikte på om det som läggs BS till last är straffbart som våldtäkt respektive våldtäkt mot barn, skulle emellertid tydliggöra inte bara om utan också under vilka omständigheter en sexuell handling som något förmått att genomföra på sig själv via webbkamera på internet, med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag.

Bevisuppgift m.m.

Jag ber om att få återkomma med utveckling av talan, bevisuppgift och synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i målet.

Kerstin Skarp

Hedvig Trost

Kopia till:

Utvecklingscentrum Göteborg
Riksenheten mot internationell och organiserad brottslighet (AM-73842-16)
Kammaråklagarna Annika Wennerström och Emelie Källfelt